

Indstilling vedrørende konfliktråd

Maj 2006

Bilag 1.

Kriminalitetsudviklingen for unge i alderen 15 til 17 år¹

Overordnet set har antallet af strafferetlige afgørelser i forhold til ungdomsårgangenes størrelse, været nogenlunde konstant i perioden 1995 til 2003, mens antallet af strafferetlige afgørelser pr. 1.000 unge i alderen 15-17 år er noget større i 2004 end i nogen af de tidligere år. Denne stigning beror først og fremmest på særlovsovertrædelser, idet antallet af afgørelser for straffelovsovertrædelser pr. 1.000 i aldersgruppen er nogenlunde stabil i hele perioden. Det bemærkes, at når de absolutte tal ikke følger mønstret for de relative tal, beror det på ændringer i ungdomsårgangenes størrelse, idet antallet af 15-17-årige faldt med 12 pct. fra 1995 til 1999/2000, hvorefter det er vokset med 12 pct. frem til 2004.

De unge begår forholdsvis få seksualforbrydelser, og i det omfang det sker, drejer det sig hyppigt om blufærdighedskrænkelser. Antallet af voldtægter varierer betydeligt år for år, men der er ikke på dette område tale om vækst de seneste år.

På voldsområdet er der sket en kraftig stigning i antallet af sager, hvor unge er involveret. Der er således tale om mere end en fordobling siden 1995. Langt de fleste voldssager angår simpel vold (§ 244). Både i disse sager og i sager vedrørende alvorligere vold (§ 245) er der i løbet af perioden sket mere end en fordobling. Antallet af sager vedrørende vold eller trusler mod nogen i offentlig tjeneste (§ 119) er derimod firedoblet. På andre områder er tallene små og uden tydelige udviklingstendenser.

Antallet af sager vedrørende ejendomsforbrydelser er faldet ganske markant frem til 2002. Herefter er det steget igen, men er fortsat noget lavere end i 1995. Samme udviklingskurve ses for butikstyverier. Tabellen omfatter i øvrigt kun enkelte undergrupper af ejendomsforbrydelser, herunder indbrud, som i perioden er reduceret med mere end en tredjedel. Biltyverier toppede i 1997, samme år som man begyndte at montere startspærre i alle nye biler. Siden da er antallet af sager vedrørende biltyverier faldet med 42 pct. Med hensyn til røverisager ses derimod en vækst gennem hele perioden. I 2004 var der næsten dobbelt så mange røverisager med unge som i 1995.

Med hensyn til andre straffelovsovertrædelser er der sket mere end en fordobling i antallet af strafferetlige afgørelser fra 1995 til 2004. Dette beror dog kun i meget ringe grad på overtrædelse af straffelovens bestemmelser om narkotika. Primært skyldes det en vækst i antallet af sager vedrørende forbrydelser mod offentlig myndighed og om falsk forklaring. Førstnævnte angår utvivlsomt primært § 121, fornærmelig tiltale af offentlig myndighed, idet der på dette område er sket mere end en femdobling af antal sager i perioden.

Samlet set er antallet af sager vedrørende straffeloven vokset med 6 pct. fra 1995 til 2004, mens der alene fra 2003 til 2004 er tale om en vækst på 16 pct.

Med hensyn til overtrædelse af særlovene er væksten noget større, nemlig på 44 pct. fra 1995 til 2004 og på 91 pct. fra kun 2003 til 2004. Væksten beror ikke mindst på en kraftig stigning

---

¹ Afsnittet er hentet fra *Udviklingen i omfang og art af ungdomskriminalitet 1995-2004*, Justitsministeriets Forskningsenhed, 01.03.06

i antallet af sager vedrørende lov om euforiserende stoffer, især de allerseneste år. Dette skal antagelig ses som følge af dels forbuddet med hashklubber (fra 2001) og dels lovændringen fra foråret 2004, som medførte, at besiddelse af ulovlige euforiserende stoffer nu som hovedregel skal medføre mindst en bødestraf, mens det tidligere typisk medførte en advarsel.

Derudover kan en øget politiindsats i hashmiljøer også have medvirket til væksten i antallet af sager. På våbenlovsområdet er der derimod ikke flere sager i 2004 end i 1995. Hvilke andre former for lovovertrædelser, der ligger bag stigningen i antallet af særlovssager fra 2003 til 2004, er ikke muligt at sige med sikkerhed, idet stigningen angår særlovsafgørelser, der er klassificeret i restgruppen 'Andre strafferetlige særlove'.

Vurderet på baggrund af udviklingen i antallet af sigtelser, hvor der er adgang til mere detaljerede oplysninger om særlovsovertrædelsernes art, må det imidlertid antages, at væksten først og fremmest skyldes flere sager efter politivedtægten, idet det primært er for denne form for særlovsovertrædelser, der er sket en vækst fra 2003 til 2004, og denne vækst er tilmed ganske stor (næsten en tredobling). Det vil sige, at en væsentlig del af væksten i de unges strafferetlige afgørelser vedrørende særloven antagelig skyldes sager vedrørende forstyrrelse af den offentlige orden.

Omfang og karakter af de 15 åriges kriminalitet i 2004

I 2004 var der 2354 afgørelser, der vedrørte de 15 årige. Heraf var det 1549 afgørelser, der vedrørte straffelovsovertrædelser, 628 der vedrørte færdselsloven, og 177 der vedrørte særlove.

	Afgørelser ialt	Straffelovsafgørelser
Dom til frihedsstraf	294	293
Ubetinget frihedsstraf	41	41
- heraf ungdomssanktion	25	25
Betinget frihedsstraf	253	252
Bødeafgørelse	1563	794
Tiltalefrafald	88	87
Tiltale undladt	377	345
Anden afgørelse	6	4
Frifindelse	26	26

Kilde: Kriminalitet 2004, Danmarks Statistik

Kønsfordelingen blandt de 15 årige overtrædere er som følger:

	Dreng	Piger
Straffelov	1195	354
Færdselslov	597	31
Særlove	165	12

Kilde: Kriminalitet 2004, Danmarks Statistik

Sanktionernes virkning

Især ganske unge mennesker har stor risiko for at blive socialiseret ind i en fængselskultur, der ikke fremmer hverken evnen eller viljen til at overholde samfundets love og regler. Kriminologer omtaler det som *prisonisering*, det vil sige en træning i at fungere i fængslets lukkede verden². Fangerne behøver ikke tage personligt ansvar for andet end at overleve blandt andre fanger. De er skånet for at blive konfronteret med de skader og problemer, som de har påført deres ofre. I den forstand er et fængsel et sted, hvor forbrydere kan gemme sig. Det er blevet sagt, at systemet dræber samvittigheden og modarbejder den enkeltes muligheder for at tage ansvar for sine handlinger. Der sker passivisering og tilpasning, ikke skyldbearbejdning og forsoning³.

Hvad ved vi om gerningsmandsrecidiv blandt de unge?

Balvig⁴ viser i Ungdomsundersøgelsen 1999, at der har været et betydeligt fald i kriminaliteten blandt 14-15 årige fra 1989 til 1999 over hele landet. Det vil sige, at der er færre unge, der begår kriminalitet, og dem, der begår kriminalitet, begår sjældnere kriminalitet. Eksempelvis er butikstyveri og vold stort set halveret.

Undersøgelsen viser også, at har en ung først begået kriminalitet gentagne gange, bliver kriminaliteten mere varieret, dvs. at jo flere tyverier den unge har begået, jo oftere har han begået vold og selv været udsat for vold. De mest kriminelle unge med gentagen kriminalitet bag sig udgør 2-3 pct. af en ungdomsårgang. Denne gruppe er karakteriseret ved at have svært ved at få venner blandt ikke-kriminelle unge. Hermed er det følelsesmæssigt og socialt belastende at være ung med gentagen kriminalitet bag sig, hvilket måske er medvirkende til deres højere rusmiddelforbrug (ibid.)

I debatten om indsatsen over for ungdomskriminalitet har den svenske psykolog Claes Levin har gennemført af svenske ungdomsinstitutioner, ofte været fremhævet. Undersøgelsen vedrører institutioner, der ikke alene modtager kriminelle unge, men også andre årsager kan ligge bag placeringen på institution. Størstedelen af de institutionsanbragte er i aldersklassen 15-18 år, og opholdet varer som regel omkring 1 år. Levin har interviewet 61 unge 3-10 år efter, de har afsluttet ophold på et ungdomshjem. Interviewene viser blandt andet, at næsten 70 pct. af de unge angiver, at opholdet på ungdomshjemmet enten ikke har mindsket deres kriminalitet eller har fremmet den.

² Fremtrædende kriminologer har ofte betegnet fængsler som *forbryderskoler*.

³ Beth Grothe Nielsen (2006): *Straf – hvad ellers?*, Forlaget Tiderne Skifter

⁴ Balvig (2002) Ungdomsundersøgelsen 1999, Det Kriminalpræventive Råd

I forlængelse af Levins undersøgelse kan peges på de mange recidivundersøgelser, der i sin tid blev gennemført af ungdomsfængselsordningen. Disse undersøgelser viste, at i hvert fald tre fjerdedele af dem, der havde afsonet en straf i ungdomsfængsel, recidiverede til ny kriminalitet⁵.

Fra Kriminalforsorgens statistikopgørelser⁶ finder vi at recidivprocenten for forskellige domstyper fordeler sig således:

Betinget dom	22,1 pct.
Samfundstjeneste	20,9 pct.
Ubetinget dom	37,7 pct.
Gennemsnit ialt	27,1 pct.

Kilde: Årsrapport 2005, Kriminalforsorgen

Den næste generation

Tal fra Danmarks Statistik viser endvidere, at børn med forældre, der selv har været i fængsel, har en signifikant forøget risiko for selv at få en frihedsstraf. Den konkrete risiko afhænger af en række forhold, som er nærmere beskrevet i *Børns levevilkår*⁷, men overordnet kan det nævnes, at sandsynligheden er mellem 2 og 3,5 gange større end for andre børn.

Mediation –hvad er det der virker?

Konflikter der ikke løses kan gøre stor skade. Og omvendt kan konfliktløsning eller mediation være med til at bringe én videre i tilværelsen.

Metoden Restorative Justice (Genoprettende ret - i Danmark kaldet konfliktråd) er efterprøvet i mange lande med positive resultater for både gerningsmand og offer.

Konfliktråd bringer offer og gerningsmand sammen for at beslutte en respons til en bestemt kriminel gerning. Det handler om at sætte offerets behov i centrum af retssystemet og finde positive løsninger ved at opfordre gerningsmanden til at tage ansvar for sine gerninger.

Man kan også sige, at konfliktråd er en formaliseret soning, hvor gerningsmanden vedstår sin skyld og sit ansvar for sin fremtidige adfærd på en måde, der tillader ofrene at frigøre sig fra deres hævnrang og opfattelse af sig selv som sårbare.

Konfliktråd er en fordel for ofrene fordi

- det giver ofre en større og mere betydningsfuld stemme i retssystemet
- det tillader ofre at få en forklaring og en mere meningsfuld oprejsning fra gerningsmanden
- det gør gerningsmanden ansvarlig ved at tillade ham at tage ansvaret for sine gerninger

⁵ Britta Kyvsgaard (2000): *Hvad virker og hvad virker ikke med hensyn til at mindske ungdomskriminalitet?* Bilag 1, i Rapport om Ungdomskriminalitet, Ekspertgruppen (2001) - Det nævnes, at Levins undersøgelse ikke omfatter en kontrolgruppe, så det er ikke muligt at sige, hvordan det var gået de unge, hvis de ikke havde været på institution, men til gengæld bekræfter de danske tal dog det de svenske antyder.

⁶ www.kriminalforsorgen.dk (Recidiv beregnes to år efter datoen for den betingede dom med eller uden samfundstjeneste)

⁷ Danmarks Statistiks publikation er publiceret i 2002 og beskriver situationen pr. 1. januar 2000. Se iøvrigt publikationen *Fængsledes Børn – en udsat gruppe*, Det Kriminalpræventive Råd (2005)

Pilotstudier⁸ fra England indikerer desuden, at Restorative Justice tilgangen kan reducere PTSD (Post Traumatic Stress Disorder) hos ofrene.

Ofre kan

- få gerningsmanden til at indse hvordan gerningen har påvirket deres tilværelse
- få mere information til brug for at lægge handlingen bag sig – som fx ”hvorfør lige mig?”
- åbent tilgive gerningsmanden

Hvor staten i traditionel retspleje påtager sig at straffe gerningsmænd for kriminelle gerninger begået mod et offer, handler konfliktråd om, at gerningsmænd må stå til ansvar direkte overfor den, de har gjort fortræd og genoprette den krænkelse, han har forvoldt.

Offerrollen

Straffesystemet omfatter straffelovgivning og processuel lovgivning såvel som politiets, anklagemyndighedens, domstolens og kriminalforsorgens praksis med tilhørende administrativ regulering. Efterforskning, tiltalerejsning, straffesag og strafafsoning er de væsentligste elementer i denne praksis. Umiddelbart skulle man tro, at offeret for en forbrydelse spiller en central rolle i straffesystemet generelt og i domstolsprocessen specielt.

Og på sin vis er offerets rolle da også den vigtigste. I en lang række tilfælde, især hvad angår personfarlig og berigelseskriminalitet, ville der overhovedet ingen sag være, hvis ikke offeret havde anmeldt en forbrydelse til politiet.

Samtidig har offeret – formelt og reelt – en underordnet rolle i straffesystemet. Offeret har ikke partsstatus, gives som hovedregel ingen indflydelse på, om der skal rejses strafferetlig tiltale eller ej, og betragtes og behandles under såvel efterforskningen som den eventuelt efterfølgende proces ved domstolene som vidne i sin egen sag på lige fod med andre vidner, med pligt til at udtale sig, men ikke med ret.

De oplysninger, som offeret kan give eller som andre kan give om offerets forhold, har netop kun betydning for beslutningen om tiltalerejsning, for bevisførelsen og for dommens indhold. Mens den sigtede er forsynet med en lang række rettigheder under hele forløbet, har offeret meget få rettigheder ud over dem, der tilkommer et vidne.

Kommer offeret til at fremstå tilstrækkeligt usikkert, må ”tvivlen komme den tiltalte til gode”, og der må ske frifindelse. Dette princip er en garanti mod, at uskyldige dømmes. Men det ændrer ikke på, at ofre for forbrydelser, for hvilke der ikke rejses tiltale, eller for hvilke gerningspersonen frifindes, kan føle sig *viktimiseret* endnu engang – denne gang af retssystemet.

Offer igen

Undersøgelsen ’Danskernes udsathed for kriminalitet 1986 til 2005’⁹ viser, at danskernes faktiske risiko for at blive udsat for kriminalitet (tyveri, hærværk og/eller vold) er faldet med 20 pct. fra 1987 til 2005. I undersøgelsen angiver 20 pct. at have været udsat for kriminalitet det seneste år forud for interviewtidspunktet. Det svarer til 786.000 ofre for kriminalitet. 37

⁸ Restorative Justice: What We Know and How We Know It www.homeoffice.gov.uk

⁹ Balvig og Kyvsgaard (2006): Danskernes udsathed for kriminalitet 1986 til 2005, www.jm.dk; www.dkr.dk

pct. af disse har været udsat flere gange – typisk for den samme form for forbrydelse. Yngre mennesker er mere udsat for kriminalitet end ældre og mænd mere end kvinder.

Risikoen for at blive udsat for en kriminel handling flere gange (reviktimisering) er specielt stor for vold (især partnervold og vold på arbejdspladsen) og det gælder navnlig for kvinder. Risikoen for at blive udsat for vold i løbet af et år er 2 pct., men hvis man har været udsat én gang er risikoen for at blive udsat igen indenfor samme år 35 pct. Derefter er risikoen for at blive udsat tredje gang 42 pct. og fjerde gang 62 pct.

Forudgående viktimisering er altså den bedste forudsiger af ny viktimisering. At forsøge at nedbringe antallet af ofre, der har været udsat flere gange er derfor en temmelig sikker kriminalpræventiv strategi.

Det er ofte smerteligt indlysende at nogle mennesker er særligt sårbare og udsatte i forhold til kriminalitet. Denne sårbarhed kan knyttes til en lang række sociale faktorer, men hænger i sidste ende sandsynligvis også sammen med det efterspil, det overgreb eller den kriminelle handling, man har været udsat for, har været.

Målsætninger for den foreslåede ordning

- *nedbringelse af offerrecidiv*
- *nedbringelse af gerningsmandsrecidiv*

Den viden vi har om de samfundsskabte årsager til menneskers kriminelle adfærd skal endvidere bringes i anvendelse. Det gælder for den samfundsmæssige planlægning i bred forstand, og det gælder for det forebyggende arbejde i lokalsamfundet. Især på det sidste område giver ideerne om ”restorative justice” muligheder, fordi de ser kriminalitet som noget, der skal bearbejdes i en trekant bestående af *forbryder, offer og lokalsamfund*¹⁰.

---

¹⁰ Beth Grothe Nielsen (2006): *Straf – hvad ellers?* Forlaget Tiderne Skifter